

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 7 (2024) 14-28
DOI: 10.32949/Arkhaia.2024.63

Araştırma Makalesi

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'nden Kalıp Yapımı Bir Kâse

Mehmet OK*

Handegül CANLI**

* Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ok, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye.
E-mail: okmehmet@ymail.com
Orcid id: 0000-0002-0163-5732

** Dr. Öğr. Üyesi Handegül Canlı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye.
E-mail: handegulcanli@gmail.com
Orcid id: 0000-0003-4455-3961

Sorumlu Yazar: Mehmet Ok, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye.
E-mail: okmehmet@ymail.com

Geliş Tarihi: 21.03.2024
Kabul Tarihi: 12.06.2024
Online Yayın Tarihi: 20.08.2024

Makale Künyesi: Ok, M. ve H. Canlı. 2024. "Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'nden Kalıp Yapımı Bir Kâse." *Arkhaia Anatolika* 7: 14-28.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2024.63>

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranları Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tasarlanması; veri toplanması; veri analizi; makalenin yazımı; makalenin gönderimi ve revizyonu aşmalarında MO %50 ve HC %50 oranında katkı sunmuşlardır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

* Dergide yayımlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Öz

Hellenistik Dönem'in popüler seramik gruplarından olan kalıp yapımı kâseler, genellikle yarı küresel formda, kaidersiz ve kulpsuz, dış yüzeyleri kabartma bezemeli içki kâseleridir. Hellenistik Dönem'de, Anadolu'da da popüler olan bu tür kaplar, MÖ 3. yüzyıldan 1. yüzyıl ortalarına kadar Akdeniz havzasında ve Karadeniz'de yaygındır. Atinalı çömlekçiler tarafından metal kapların pişmiş toprak taklitleri niteliğinde üretilmişlerdir. Kâselerin dış yüzeylerinde kabartma şeklinde bitkisel, geometrik ve figürlü bezemeler yer almaktadır. Kalıp yapımı kâselerde Attika ve Delos olmak üzere iki yaygın tip vardır. Bu kâseler MÖ 3. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu'daki yerel atölyeler tarafından da üretilmiştir; Pergamon, Sardis, Ephesos, Phokaia, Tralleis, Laodikeia, Tripolis, Sagalassos, Kibyra, Kremna, Tarsos ve Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokheia, Anadolu'daki önemli üretim merkezlerinden bazılarıdır.

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan kalıp yapımı kâse müzeye satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Söz konusu kâse, özellikle duvar kısmında yer alan figürlü sahnesiyle ön plana çıkmaktadır. Bu sahnede, hoplitler, Amazonlar (?) ve Athena-Hera ikilisinin tasvir edildiği düşünülmektedir. Kâsenin yüzeyinde yan yana dizili olarak, toplam on altı figür on iki grup halinde betimlenmiştir. Figürlü kâselerde genellikle mitolojik sahneler bulunurken, Kahramanmaraş Müzesi'ndeki örnekte görülen figürlerin tam benzerine rastlanmamakla birlikte, kompozisyonun İonia kâseleri arasında, formu, mitolojik konuları ve figürleriyle dikkat çeken Homerik kâselerle benzerliği dikkati çekmektedir. Formu ve bezemesiyle İonia'da üretildiği düşünülen kâse, MÖ 3. yüzyıl sonları ile 2. yüzyıl arasına ait olmalıdır. Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda bulunan bu kâsenin ilk defa ayrıntılı olarak ele alınması ve benzersiz figürleri, Hellenistik kabartmalı kâselere yeni bir örnek eklemesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik, kalıp yapımı kâse, kabartmalı kâse, seramik, Anadolu, Kahramanmaraş Müzesi.

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 7 (2024) 14-28
DOI: 10.32949/Arkhaia.2024.63

Research Article

A Mold-Made Bowl from the Kahramanmaraş Archaeology Museum

Mehmet OK*

Handegül CANLI**

* Asst. Prof. Dr. Mehmet Ok, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Archaeology, Kahramanmaraş/Türkiye. E-mail: okmehmet@ymail.com
Orcid id: 0000-0002-0163-5732

** Asst. Prof. Dr. Handegül Canlı, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Archaeology, Kahramanmaraş/Türkiye. E-mail: handegulcanli@gmail.com
Orcid id: 0000-0003-4455-3961

Corresponding Author: Asst. Prof. Dr. Mehmet Ok, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Archaeology, Kahramanmaraş/Türkiye. E-mail: okmehmet@ymail.com

Received Date: 21.03.2024

Acceptance Date: 12.06.2024

Online Publication Date: 20.08.2024

Citation: Ok, M. ve H. Canlı. 2024. "A Mold-Made Bowl from the Kahramanmaraş Archaeology Museum." *Arkhaia Anatolika* 7: 14-28.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2024.63>

Conflicts of Interest: No conflict of interest has been declared.

Author Contribution: The authors, designing the study; data collection; data analysis; writing the article; contributed to the submission and revision of the article (MO 50% and HC 50%).

Copyright & License: Authors retain copyright of their work and their articles are licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

• The scientific and legal propriety of the articles published in the journal belongs exclusively to the author(s).

Abstract

The Hellenistic Period mould-made bowls were a popular type of ceramic during that era. Typically hemispherical and decorated with relief on the exterior, these drinking bowls were widely used in the Mediterranean basin and the Black Sea region from the 3rd century to the mid-1st century BCE. Created as imitations of metal vessels, the bowls featured relief decorations of floral, geometric, and figurative motifs on the exterior surfaces. These bowls are divided into two main classes: Attic and Delian. Local workshops in Anatolia began producing these bowls by the late 3rd century BCE, and notable production centers included Pergamon, Sardis, Ephesus, and other cities in the region.

The mould-made bowl preserved in the Kahramanmaraş Archaeology Museum was acquired through purchase. This particular bowl stands out due to its figurative scene on the wall section. It is believed to depict hoplites, Amazons (?), and the duo of Athena-Hera. These figures are organised into twelve groups, comprising a total of sixteen figures. While this bowl's figures do not have an exact parallel, it bears resemblance to Homeric bowls among the Ionian ceramics in terms of form, mythological themes, and figures. It is believed to have been produced in Ionia and likely dates between the late 3rd century and the 2nd century BCE based on its form and decoration. The detailed examination of this bowl, which is part of the Kahramanmaraş Archaeology Museum collection, is significant as it adds a new example to the corpus of Hellenistic relief bowls.

Keywords: Hellenistic, mould-made bowl, floral bowls with figures, ceramic, Anatolia, Kahramanmaraş Museum.

Giriş

Hellenistik Dönem’de popüler olan, pişmiş toprak, yarı küresel gövdeli, kaidesiz ve kulpsuz kabartmalı kâseler, MÖ 3. yüzyılın ortalarında Atinalı çömlekçiler tarafından üretilmiş¹ ve MÖ 1. yüzyılın ortalarına kadar yaygın olarak kullanılmışlardır²³. O. Benndorf, bu kâseleri 1883’teki çalışmasında “Megara kâsesi” olarak tanımlamakla birlikte, bu tip kâselerin yalnızca Megara’da üretilmediği ve dolayısıyla bu isimlendirmenin hatalı olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda G. R. Edwards “kalıplanmış kabartmalı kâseler”⁴, S. I. Rotroff ise “kalıp yapımı kâseler” tanımlamalarını önermiştir⁵. Kabartmalı kâselerin Mısır’daki bronz ve gümüş kâselerin taklitleri niteliğinde olduğu,⁶ özellikle bitkisel bezemeler arasında görülen lotus yapraklarının Mısır kökenli olduğu düşünülmektedir⁷. Rotroff, Atina ile Mısır arasında III. Ptolemaios Euergetes Dönemi’nde dostane ilişkiler kurulması sonrasında, ilk pişmiş toprak kalıp yapımı kâse üretiminin Atina’da MÖ 225’lerde başladığını belirtmektedir⁸.

Kalıp yapımı kabartmalı kâseler⁹ temelde Attika ve Delos tipi olmak üzere iki ana formda değerlendirilmektedir. Attika tipi kâselerin gövdeleri derin, dudakları hafif dışarı doğru genişlerken, Delos tipi kâseler sıg ve içe dönük dudağa sahiptir¹⁰. Delos tipi kâseler, Ionia’daki birçok merkezde üretilmiştir¹¹. Korinth, Delos, Antiokheia, Pergamon, Priene ve Ephesos bu kâselerin önemli üretim merkezleri arasındadır¹². Kalıp yapımı kabartmalı kâseler Anadolu’da MÖ 3. yüzyılın sonunda yerel atölyeler tarafından da üretilmişlerdir¹³. Ephesos’ta, Güney Kapı’da yapılan kazılarda çok sayıda kabartmalı kâse bulunmuş ve bu parçaların yakınlardaki atölyelerde üretilmiş olduğu önerilmiş, dolayısıyla Ephesos’un bir üretim merkezi olduğu kanıtlanmıştır¹⁴. Batı Anadolu’daki merkezlerde genel olarak MÖ 2. yüzyılın ortalarında yoğunlaşan üretim, 1. yüzyılın ortalarında son bulmaktadır. Kilikia’da yer alan Tarsos ve Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokheia’da ise bu kâselerin MÖ 3. yüzyılda yapılmaya başlandığı, 1. yüzyılda ise üretimin devam ettiği belirtilmiştir¹⁵.

Kalıp yapımı kabartmalı kâseler, Anadolu ve Anadolu dışında pek çok merkezde de bulunmuştur. Ephesos¹⁶, Smyrna¹⁷, Pergamon¹⁸, Labraunda¹⁹, Daskyleion²⁰, Metropolis²¹, Phokaia²², Miletos²³, Myra²⁴, Priene²⁵, Didyma²⁶, Knidos²⁷, Ege Gübre Kazısı²⁸, Tralleis²⁹,

¹ Thompson 1934, 432, 458; Rotroff 1982, 35.

² Rotroff 1982, 1.

³ Hellström 1965, 20.

⁴ Edwards 1975, 151.

⁵ Rotroff 1982, 2.

⁶ Courby 1922, 169-170; Thompson 1934, 455; Rotroff 1982, 7. MÖ 3. yüzyılın sonu-2. yüzyılın ilk yarısında Mısır’da kabartmalı kâseler popülerdir, bk. Rotroff ve Oliver 2003, 92.

⁷ Thompson 1934, 455-456; Rotroff ve Oliver 2003, 92.

⁸ Rotroff 1982, 11.

⁹ Thompson 1934, 452; Rotroff 1982, 4; Rotroff ve Oliver 2003, 91.

¹⁰ Thompson 1934, 454; Gürler 2000, 419-426; Gürler 1994, 39.

¹¹ Gürler 1994, 39.

¹² Anderson-Stojanović 1992, 29.

¹³ Rotroff ve Oliver 2003, 91.

¹⁴ Seiterle 1982, 149-150; Rogl 2014, 113-139.

¹⁵ Waagé 1948, 29-30; Çorbacı 2007, 170.

¹⁶ Mitsopoulos-Leon 1991, 13, 67-74, taf. 76-88; Gassner 1997, 71-88, taf. 14-27; Dereboylu 2001, 28-44, taf. 13-23.

¹⁷ Ersoy 2013, 31-50.

¹⁸ Schäfer 1968, 19, taf. 51, K 419/603, K 417/556; Radt ve De Luca 2003, pl. VI 3-4, VII 1-3, VIII 1-6.

¹⁹ Hellström 1965, 19-23, 61-63 pl. 9-11.

²⁰ Dereboylu 2003, 55-59, pl. XLII-XLIII, K27-30.

²¹ Gürler 1994, 36-61, çiz. 16-35.

²² Civelek 2004, 123-142, lev. 19-24.

²³ Kossatz 1990, 1 vd.

Pisidia Antiokheiası³⁰, Kremna³¹, Boubon³², Kibyra³³, Kordon Tümülüsü³⁴, Sardis³⁵, Tripolis³⁶, Laodikeia³⁷, Hierapolis³⁸, Amorium³⁹, Side⁴⁰, Ainos⁴¹, Sirkeli Höyük⁴², Lidar Höyük⁴³, Tarsos⁴⁴, Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokheia⁴⁵, Cıngirt Kayası⁴⁶, Kurul Kalesi⁴⁷, Samos⁴⁸, Kerameikos⁴⁹, Atina⁵⁰, Oboda⁵¹, Eretria⁵², Gindaros⁵³, Korinth⁵⁴, Tell Gezer⁵⁵, Delos⁵⁶, Alt-Ägina⁵⁷ ve Stobi⁵⁸ bu merkezlerden bazılarıdır.

Bu çalışmanın amacı, Anadolu'da Helenistik Dönem'de üretilen kabartmalı kâseler arasında figürlü bezemeli kâseler grubuna ait olan, bezeme düzeni ve figürleriyle dikkat çeken bir örneğin bilim dünyasına sunulmasıdır.

Kahramanmaraş Müzesi Kabartmalı Kâsesi

Çalışma kapsamında değerlendirilen eser tamdır ve figürlü bezeme düzenindedir. Dışa çekik dudaklı, sığ gövdelidir (fig. 1-2). Kırmızımsı sarı renkte, sert ve sıkı dokulu olan kil, mikalı ve kireçlidir. İçte açık kırmızımsı kahverengi, dışta alacalı açık kırmızı mat boyalıdır. Boya rengi, pişirmeye bağlı olarak kırmızıdan siyaha ve griye kadar değişmektedir⁵⁹. Kabartmalı kâsenin oturma düzleminde, ortasında on beş taç yapraklı rozetten oluşan bir madalyon ve onu çevreleyen tek kabartma halka bulunmaktadır (fig. 3). Madalyonu, akanthus ve lotus yaprakları çevrelemektedir. Figürlü bezemenin yer aldığı gövde özenli yapılmıştır. Kahramanmaraş Müzesi eserinin form olarak benzerleri,

²⁴ Öz 2022, 113-138.

²⁵ Zahn 1904, 401-408.

²⁶ Wintermeyer 2004, 23, abb. 100-113 162.

²⁷ Doksanaltı 2003, 32, pl. XXIX 1-2, 4.

²⁸ Küçük 2006, 102-116, çiz. 49-55, lev. 18-22.

²⁹ Saraçoğlu ve Çekilmez 2011, 231, res. 6-11.

³⁰ Arslan 2004, 213, fig. 1, 8-10.

³¹ Metin 2017, 271-296.

³² Metin 2014, 252, 258-259.

³³ Saygılı 2011, 1 vd.

³⁴ Aydın 2008, 12-13.

³⁵ Rotroff ve Oliver 2003, pl. 60-113.

³⁶ Erdoğan 2012, 328, res. 12; Ok 2018, 94-112, lev. 13-17.

³⁷ Duman 2010, 113-129, lev. XXXIII-XLVI.

³⁸ Semeraro 2003, 83-85, pl. LII-LV.

³⁹ Harrison 1991, 224, fig. 7.4.

⁴⁰ Oransay 2014, 55, res. 6.

⁴¹ Başaran 2008, 189, 208-209, res. 8-9.

⁴² Ahrens *et al.* 2008, 98, abb. 26Sİ06A-51.

⁴³ Kazenwadel 1995, 96, taf. 78-4.

⁴⁴ Jones 1950, 164, fig. 128; 142-148, fig. 129-131.

⁴⁵ Waagé 1948, 29-30, fig. 9-18.

⁴⁶ Erol ve Tamer 2017, 111-145.

⁴⁷ Şenyurt ve Yorulmaz 2020, 297-327.

⁴⁸ Tölle-Kastenbein 1974, 156-158, abb. 194-195, 203.

⁴⁹ Schwabacher 1941, pl. I-X.

⁵⁰ Rotroff 1982, 1-136, pl. 1-98.

⁵¹ Negev 1986, 4-7.

⁵² Metzger 1969, 22-27, taf. 22-27.

⁵³ Kramer 2004, 136-157, taf. 56-62.

⁵⁴ Edwards 1975, 151-187, pl. 65-83.

⁵⁵ Gitin 1990, 251, pl. 40.15, 44.15-16.

⁵⁶ Laumonier 1977, 1 vd.

⁵⁷ Smetana ve Scherrer 1982, 77-83, taf. 45-49.

⁵⁸ Anderson-Stojanović 1992, 29-35, no: 106-146.

⁵⁹ Seiterle 1982, 149.

Ephesos'ta MÖ 2. yüzyıla⁶⁰, Daskyleion'da Hellenistik Dönem'e⁶¹, Labraunda'da MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısına⁶² ve Boubon'da MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı ile biraz sonrasına⁶³ tarihlendirilmiştir. Boubon buluntularının kentte üretilmediği göz önünde bulundurularak, Ionia veya yakın çevresindeki üretim merkezlerine ait olabileceği belirtilmiştir⁶⁴.

Figür 1: Kahramanmaraş Müzesi'nde korunan kabartmalı kâse

Kâsenin bezeme şemasına bakıldığında, ağız çerçevesindeki Ion kymationu birçok yerleşimde karşımıza çıkmakla birlikte, Delos ve Ionia kalıp yapımı kâselerinde daha yaygındır⁶⁵. Duvar bölümünde savaş sahnesi, *kalyks* bölümünde ise ardışık olarak akanthus⁶⁶

⁶⁰ Gassner 1997, taf. 20, 270.

⁶¹ Dereboylu 2001, 36, 140, taf. 18, 135.

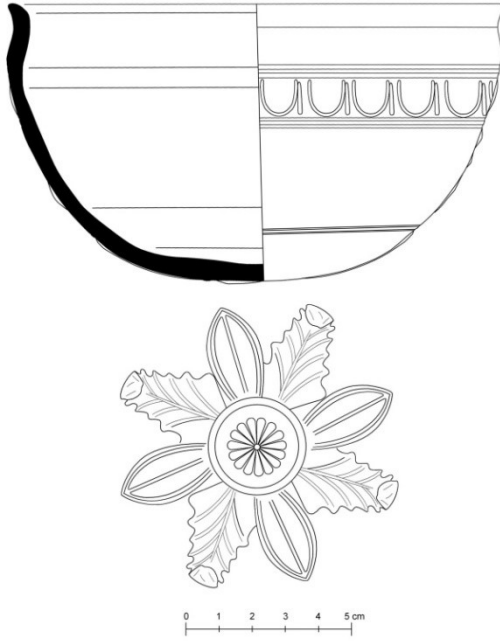
⁶² Hellström 1965, 64, pl. 34, 99.

⁶³ Metin 2014, 253, 258-259, K7; Boubon'da bulunan kabartmalı kâselerin kentte üretilmedikleri düşünülürse, Ionia veya yakın çevredeki üretim merkezlerine ait olma ihtimali yüksektir.

⁶⁴ Metin 2014, 258-259.

⁶⁵ Laumonier 1977, pl. 18, Laumonier 1981, pl. 20, 3321; 23, 4521-4522; 25, 4050; 29, 3260; 49, 5, 857, 1255-1256, 9237, 4205, 9280, 9256 (Delos); Mitsopoulos-Leon 1991, taf. 79, D13; 82, D37; Gassner 1997, taf. 14, 208-211, 213-214; 15, 219; 16, 221; 18, 247, 251; 20, 260-261, 267; Dereboylu 2001, 28-44, taf. 20 (Ephesos); Gürler 1994, çiz. 18, 64-65; 20, 63 (Metropolis); Ersoy 2013, lev. 2, 16-17, 22 (Smyrna); Civelek 2006, fig. 5 (Phokaia); Kossatz 1990, 407, abb. 531, 37-38, 41-42 (Miletos).

ve lotus⁶⁷ yaprakları işlenmiştir. *Kalyk*teki bezeme, Delos örneklerinin çoğunda görülen ve İonia atölyesi özelliği olarak kabul edilen motiftir⁶⁸. Bu tipte akanthus yaprakları Anadolu'da yer alan Sardis⁶⁹, Tripolis⁷⁰, Pergamon⁷¹ ve Ephesos⁷² örnekleriyle benzerlik taşımaktadır. Pergamon ve Ephesos örneklerinde akanthus yaprakları alttan uca doğru daralarak devam etmiş, Kahramanmaraş örneğinde olduğu gibi uç kısmı yumuşak ve dolgulu bir şekilde geri döndürülmüştür. Bir başka Ephesos buluntusunda akanthus yaprakları üstten kırılmış şekilde sert olarak döndürülerek uç kısmı aşağıya doğru incelmıştır⁷³. Sardis ve Tripolis buluntularında görülen akanthus yaprakları ise geniş başlayıp yukarıya doğru daralmış, uçta yumuşak bir eğimle geri bükülerek, hafif aşağıya doğru devam ettirilmiştir. C. Rogl'ın, Ephesos, Delos, Samos ve Pergamon'da bulunan seramikleri karşılaştırdığı çalışmasında, Kahramanmaraş örneğindeki akanthus yapraklarının benzeri için Ephesos ya da yakın çevresinin üretimi olduğu belirtilmiştir⁷⁴. Bunların en yakın benzerleri Batı Anadolu kentlerinde bulunmuş olsa da aynı kalıp üretimi örneğe rastlanmaması, Kahramanmaraş bezemesini şimdilik özgün kılmaktadır. Lotus yapraklarının da farklı yerleşimlerde benzerleri görülmektedir. Kahramanmaraş Müzesi örneğinde yer alan lotus süslemesinin tip olarak benzerleri Ephesos⁷⁵, Tripolis⁷⁶, Phokaia⁷⁷, Laodikeia⁷⁸ ve Daskyleion'da⁷⁹ bulunmuştur.

Figür 2: Kasenin ve bezemelerinin çizimi

Figür 3: Kalyks kısmındaki bitkisel bezek

⁶⁶ Ok 2018, lev. 14, 100.

⁶⁷ Civelek 2006, 190, 195, fig. 5 (Phokaia); Rotroff 1982, 66, pl. 34, 183 (Atina); Dereboylu 2003, 57, pl. XLII KA1, (Daskyleion); Laumonier 1977, pl. 70, 1126; 74, 417, 9345 (Delos); Mitsopoulos-Leon 1991, taf. 77-78 (Ephesos).

⁶⁸ Saraçoğlu ve Çekilmez 2011, 227.

⁶⁹ Rotroff ve Oliver 2003, pl. 89, 566.

⁷⁰ Ok 2018, 397, lev. 14, 99-100; 17, 118.

⁷¹ De Luca 2000, 137, abb. 4.

⁷² Mitsopoulos-Leon 1991, taf. 78, D10, D16; Gassner 1997, taf. 16, 221; 17, 226.

⁷³ Mitsopoulos-Leon 1991, taf. 78, D14-15.

⁷⁴ Rogl 2007, abb. 184.

⁷⁵ Mitsopoulos-Leon 1991, taf. 78, D16.

⁷⁶ Ok 2018, 397, lev. 14, 101.

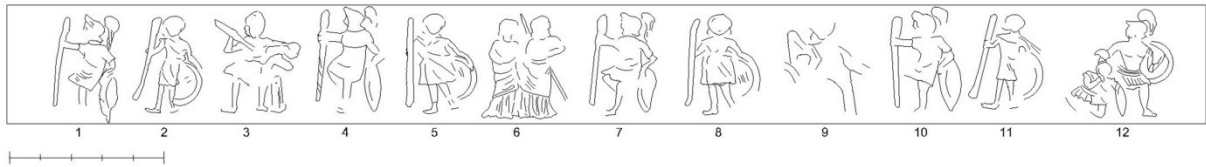
⁷⁷ Civelek 2006, 195, fig. 5 (ortada, solda).

⁷⁸ Duman 2010, lev. XXXVII.

⁷⁹ Dereboylu 2001, 137, taf. 15, 96.

Kalyks kısmında benzer bitkisel süsleme şemasına sahip örnekler Delos'ta Hellenistik Dönem'e⁸⁰, Metropolis'te MÖ 3. yüzyılın ikinci çeyreğine⁸¹, Ephesos'ta Hellenistik Dönem'e⁸², Tripolis'te Geç Hellenistik Dönem'e⁸³ ve Manisa-Akhisar Arkeoloji Müzesi'nden bir örnek ise MÖ 1. yüzyıla⁸⁴ tarihlendirilmiştir. Kahramanmaraş Müzesi kâsesinde *kalyk*steki akanthus ve lotus yapraklarının bezeme şemasının en yakın örneği Sardis'te⁸⁵ ve Ephesos'ta⁸⁶ bulunan birer kalıpta görülmektedir ve bu kalıplar Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenen kabartmalı kâsenin duvar kısmındaki figürlü sahnesinde, on iki grup halinde, birbirinden bağımsız olarak on altı figür yer almaktadır (fig 4). Kâse üzerinde bir savaş sahnesi farklı figürlerle temsil edilmektedir; figürlerden dördü ikili gruplar halinde, sekizi ise tekil olarak betimlenmiştir. Diğer tüm figürlerden içerik olarak bağımsız olan ikili kadın grubu sahnenin odak noktası olarak kabul edildiğinde, sağ tarafta beş, sol tarafta altı grup bulunmaktadır.

Figür 4: Kâsenin duvar kısmında yer alan figürlü sahnenin çizimi

Sahne, sola yönelmiş şekilde oturan bir erkek figürü (No. 1)⁸⁷ ile başlamaktadır. Figür, sağ kolunu yana doğru uzatarak, sağ eliyle ucunu yere yasladığı mızrağını tutmaktadır. Tüm vücudu mızrağın olduğu tarafa yönelmiş şekilde, dörtte üç dönüşle verilmiştir. Oturur pozisyonundaki bu figür, sağ dizini kırarak geriye doğru çekerken, sol ayağı tam bir şekilde yere basmakta ve bu ayağından destek almaktadır. Sol eli ise kolunun altında bulunan yuvarlak formulu hafif konveks kalkana yaslıdır. Bu figür, gerek mızrak ve kalkanı, gerekse başında bulunan ve tüm yüzünü örten miğferi, kısa etekli, kısa kollu giysisi ile bir *hopliti* temsil ediyor olmalıdır. No. 1'deki figür sahnenin devamında görülen tüm *hoplitler* gibi kısa kollu ve kısa etekli *khiton* giymektedir. *Hopliti*n vücudunu korumak için giydiği bu tuniğin üzerinde göğüs zırhı (*linothoraks*) bulunmaktadır. Kalıp yapımı kâselerde detayların verilmesi güç olsa da figürün iki bacağı arasında gerilen kumaş ile gövdesine giydiği zırhın farklı iki materyal olduğu açıkça görülebilmektedir. Boynun etrafında da zırhın yuvarlak yakasını gösteren bir hat bulunmaktadır. İlginç olarak, *hopliti*n başında yanaklıkları olan Phryg tipi bir miğfer bulunmaktadır. İlk bakışta Thrak tipine benzeyen bu miğfer, başa yerleşen kısmındaki dairesel formu, alnın üstüne gelen kısımda yuvarlak tepeye sahip olması ve arka kısmında at kılından süs bulunması bakımından farklı özelliklere sahiptir⁸⁸.

Sahnedeki ikinci figür, cepheden betimlenmiş ayakta duran bir erkektir (No. 2). Sağ ayağından destek alarak duran figürün sol ayağı dizden bükülerek hafifçe yana açılmıştır. Üzerindeki kısa *khiton*un bel kısmında, kumaş üzerinde kemer düğümü görülmektedir.

⁸⁰ Laumonier 1977, pl. 34, 931.

⁸¹ Gürler 1994, 156, çiz. 19, 60; 21, 70-71.

⁸² Mitsopoulos-Leon 1991, 70, taf. 77, D7.

⁸³ Ok 2018, 397, lev. 14, 101.

⁸⁴ Yıldız 2018, 232, res. 4c.

⁸⁵ Rotroff ve Oliver 2003, 100, pl. 65, 390.

⁸⁶ Rogl 2014, 113, fig. 1c.

⁸⁷ Duvar üzerindeki figürler, Figür 1b'de verilen çizimin altında belirtilen numaralara göre incelenmiştir.

⁸⁸ Snodgrass 1999, 117; MÖ 4. yüzyıla gelindiğinde, kasklardaki tepe süslemeleri önemli ölçüde daha az yaygın hale gelmiştir.

Hoplit, beraberinde taşıdığı tüm silahları ve zırhıyla birlikte betimlenmiştir. Figür, sağ kolunu yana doğru açarak, ucu yere dayalı olan mızrağını tutmakta, sol eli ise sol yanında yerde duran kalkanın üzerine dayanmaktadır. Cepheden betimlenmesine karşın yüz detayları seçilememektedir. Başında tüm yüzü kapayan oval bir miğfer bulunmaktadır; başın iki yanında bulunan oval dışa çekik çıkıntılar miğferin kenarları olmalıdır. Bu figürde ilginç olan, yuvarlak kalkanın dış kısmı değil iç kısmını da görmemizdir. Bu sayede taşıdığı kalkanın içindeki kol bandı da seçilebilmektedir. *Porpax* olarak adlandırılan bu kol bandı, *hoplit*lerin savaş sırasında kalkanlarını düşürmelerini önler ve kolun dinlenmesini sağlayarak çarpışmada önemli avantajlar sunar⁸⁹.

No. 3, iki figürden oluşan bir gruptur (fig. 5). Sahnenin solunda, bacakları iki yana açık, hareket halinde, cepheden betimlenmiş bir erkek figürü vardır. Bu figür kısa kollu ve kısa etekli *khiton* giymektedir. Giysinin bel kısmında kumaş katı görünmekte, etek kısmında bacağın hareketine bağlı olarak kumaş dalgalanarak diz üzerinde belirginleşmektedir. Figür sağ kolunu dirsekten bükerek havaya kaldırmış, omzunun üzerinden soluna doğru mızrağını saldırı pozisyonunda tutmaktadır. Başında tepe kısmı oval biten bir miğfer bulunmaktadır. Yüz detayları seçilememektedir. Sol kolu ile yanında duran figürün başını kavramıştır. Yanındaki figür aşınmadan dolayı tam olarak seçilemese de, göğüs kısmı vücuduna göre oldukça dışarıda verilmiş, kıvrımları dalgalanarak yere kadar inen kısa bir elbise giymiştir. Göğüs kısmının belirgin oluşu sebebi ile söz konusu betimin bir kadın olduğu düşünülmektedir. Eğer öyleyse, sahnede *amazonomakhia* konusu betimlenmiş olmalıdır. Mitolojide kadın savaşçılar olarak anılan amazonlar, Hellenistik Dönem'de oldukça sevilen bir konudur. Erkek figürünün pozisyonu, Ressam Eksekias'ın bir amphorasında resmettiği⁹⁰, Akhilleus'un amazon kraliçesi Penthesilea'yı öldürme anında görülen sağ elindeki mızrağı havaya kaldırma anıyla benzerlik göstermektedir. No 3'teki saldırılan figürün tam olarak seçilememesi, pozisyonu ve kimliği hakkında yorum yapmayı güçleştirmektedir.

Figür 5: 3 numaralı sahnede yer alan betimler

No. 4'teki figür ise yine tek başına betimlenen, oturur pozisyonda bir askerdir (fig. 6). 1 numaralı figürle aynı özellikler gösteren figür için aynı kalıp baskısı kullanılmış olmalıdır. No. 5 de No. 2 ile birebir aynıdır, bu nedenle aynı baskı kullanılmış olmalıdır (fig. 6). No. 6'daki figür ise kabı çevreleyen konunun merkezindedir. Diğer figürlerden farklı bir kompozisyon sergileyen bu sahnede yan yana ayakta duran, cepheden betimlenmiş iki kadın figürü bulunmaktadır. Sağdaki figür, ayaklarının üzerine kadar inen ince kumaşlı *khiton* ve onun üzerine gövdesini saran kalın kumaşlı *himation* giymiştir. Figür, sağ ayağından destek alarak durmakta, sol ayağını ise dizden bükerek geri doğru serbestçe bırakmaktadır. Bu figürün arkasında çapraz şekilde duran bir mızrak bulunmaktadır. Diğer figürlerin taşıdığı mızrakların aksine daha ince ve uzun bir sapa sahip olan bu mızrağın ucu belirgin bir şekilde sivridir. Figürün sağ kolu mızrağın olduğu tarafa, sol kolu ise yanında bulunan diğer

⁸⁹ Snodgrass 1999, 53; Viggiano ve van Wees 2017, 57.

⁹⁰ Boardman 2003, res. 98.

Figür 6: 4 ve 5 numaralı sahnede yer alan figürler

figüre doğru yönelmiştir. Giysisinin kumaş detayları göbek altında belirgin bir şekilde katlanarak iki bacak arasından aşağıya doğru kavisli kıvrımlar yaparak devam etmektedir. Figürün başında, sahnede ayakta tasvir edilen askerlerde olduğu gibi yüzü kapayan bir miğfer bulunmaktadır. Miğferin kenarlarındaki oval çıkıntılar ensenin sağ ve sol yanından seçilmektedir. Bu grupta yer alan ikinci figür ise mızraklı figürün sağında yer alan ayakta ve cepheden verilmiş diğer kadın figürüdür. İnce kumaşlı *khiton* üzerine kalın kumaşlı *himation* giymekte olan figürün giysi kumaşı, yanındaki figürle simetri oluşturacak şekilde sağdan sola doğru devam etmektedir. Yüz detayları belirgin değildir. Bu figürün sol kolu seçilemese de, sağ kolu dirsekten bükülerek solunda bulunan diğer figüre doğru yönelmiştir. Bu iki figürden birinin mızraklı diğerinin mızraksız betimlenmesi ve her birinin bir kolunun yöneliminin yanındakine doğru olmasından yola çıkılarak, bu iki figürün mızraklı olanının Athena, diğerinin ise Hera olduğu düşünülebilir. Benzer kompozisyon, Samos ve Atina kentlerinin anlaşma stelinde bulunan Hera ve Athena'nın *dexiosis* sahnesini çağrıştırmaktadır⁹¹. Ancak, sahnenin bu kısmındaki yoğun aşınmadan ve iki figürün birbiriyle temas ettiği ellerinin tam olarak seçilememesinden dolayı bunu kesin olarak söylemek mümkün değildir.

No. 7'de, 1 ve 4 numaralı sahnelerdeki gibi oturur pozisyonda, kalkanı, mızrağı ve miğferi ile birlikte betimlenmiş *hoplit* yer almaktadır. No. 8 ise, 2 ve 5 numaralı sahnelerde cepheden verilmiş ayakta duran *hoplit* betiminin bir tekrarıdır. 9 numaralı sahne ise aşınmadan dolayı yeterince iyi seçilememekle beraber, sahnenin genelindeki sıralamadan da anlaşılacağı üzere ikili bir mücadele sahnesidir; ayakta ve miğferli olarak betimlenen bir figürün sağ tarafında iki eli ile kendini savunur şekilde geriye doğru yönelmiş başka bir figür seçilmektedir. Bu grup, 3 numaralı sahnede görülen kompozisyonun benzeri olmalıdır. Ancak ne yazık ki kâsenin en fazla aşınan kısmı bu bölüm olduğundan, betim tam olarak seçilememektedir. Görülebildiği kadarıyla, düşenin saldırganın kolunu itmeye çalıştığı bu sahne ilk bakışta Trysa Heroonu'nun batı duvarında yer alan çıkarma savaşları sahnesindeki, arkasından yaklaşıp bir amazonu başından tutarak öldüren veya saçından kavrayan Hellen askerini gösteren sahnelere benzemektedir.⁹² Saldırılan kişinin iki elini havaya doğru kaldırarak saçını veya başını kurtarmaya çalışması ise *amazonomakhia* temalı sahnelerde görülmektedir.

No. 10, 1, 4 ve 7 numaralı sahnelerde görülen oturan *hoplit* betiminin bir tekrarıdır. 11 numaralı figür yine kâsenin 2, 5 ve 8 numaralı figürlerinde görülen cepheden verilmiş ayakta duran *hoplit* betimidir. No. 12 ise yine ikili bir figürle temsil edilen mücadele sahnesidir. No. 12'de diğer ikili mücadele sahnelerine göre nispeten daha net bir kabartma bulunmaktadır. Sağda ayakta duran figürün Phryg miğferi ve kolunu içinden geçirdiği *porpax* net bir şekilde

⁹¹ Ritter 2001, 130, abb. 1.

⁹² Landskron 2016a, taf. 72, 450, fig. 1.1-2; 78, 454, fig. 4-5; Landskron 2016b, 128, 132; Landskron, mağlubun kurtulmaya ve rakibin kolunu kafasından uzaklaştırmaya çalışma hareketine Akhilleus'un Troilos'u öldürmesini sahneleyen bir kâseyi de örnek vererek bu motifin kolların duruşu sebebiyle ayırt edilebileceğini vurgular.

görünmektedir. Kas detaylı göğüs zırhı⁹³ ve sol bacağında koruyucu dizlik belirgin olarak verilmiştir⁹⁴. Kısa *khitonu*, dizlerinin üzerine doğru kıvrım yaparak inmektedir. Figürün sağ tarafında, sağ eli ile başını kavradığı, dizlerinin üzerinde duran bir başka figür bulunmaktadır. Yere doğru düşmekte olan bu savaşçı sol kolu ile oval kalkanına yaslanmaktadır. Her iki bacağı da dizlerinden bükülerek adeta çömelir pozisyonda öne doğru devrilmekte, sağ eli ise yumruk şeklinde çenesinin altına dayanmaktadır. Ayakta duran *hoplit*, dizi üzerinde duran bu savaşçının saçından kavramıştır ve adeta sürükler pozisyonundadır. Duvar üzerindeki gruplarda hareket hissi en güçlü olan bu iki figürdür.

Sahne yer alan figürlerin tamamında -ikili kadın hariç- tek başına duran savaşçılar ile mücadele halindeki ikili gruplar görülmektedir. Bu figürlerin pozisyonları, kâsenin duvar kısmında betimlenen sahnenin *amazonomakhia* olabileceğini göstermektedir. Kompozisyonun merkezine yerleştirilen iki kadın figürü Athena ve Hera olarak yorumlanabilir. Bu iki figürün sahnede bulunmasının nedeni, Troya Savaşı'nda Hellenlerin tarafını tutmaları ve onların zafer kazanmalarına yardım etmeleri olmalıdır. Figürlü sahnelerin işlendiği kabartmalı kâselerden özellikle Atina Agorası örneklerinde az sayıda *amazonomakhia* betimi tespit edilmiştir⁹⁵. Atina'daki örneklerde yer alan *hoplitler* Kahramanmaraş örneğindeki ile benzer kalkan ve miğferleriyle dikkat çekmekle birlikte⁹⁶, Kahramanmaraş örneğinden farklı olarak, figürlerin dizilim yönü sağdan sola değil soldan sağa doğrudur. Bir başka fark ise Kahramanmaraş örneğinde kısa *khiton* giyen *hoplitler* Atina örneklerinde çıplak betimlenmiş olup, sadece omuz kısımlarında uçuşan bir *khlamys* yer almaktadır. Kalkanı her ne kadar Kahramanmaraş örneği ile aynı tipte olsa da miğfer farklılık gösterir. Miğferin tepesinde at kılı süslemesi yoktur. Çalışmaya konu olan kâsedeki *hoplitler* ayakta ya da oturur pozisyondayken mızrak taşımaktadır. *Hoplitlerin* taşıdığı mızraklar, 8 numaralı sahnedeki figürün taşıdığı mızrağa göre oldukça kalın verilmiştir. Bu da kalıptan kaynaklanan bir durum olmalıdır. Yalnızca Athena olduğu önerilen figürün sırtındaki mızrak diğerlerinden belirgin şekilde incedir. Atina örnekleri incelendiğinde, Kahramanmaraş kâsesinin belirgin kalıp farklılıkları olduğu görülebilmektedir. Megara'dan savaş sahneli bir kabartmalı kâse, savaşçı figürü her iki koluyla yere düşmekte olan bir kadını tutmaktadır. Bu örnekte de yerdeki figür, Kahramanmaraş Müzesi örneği ile benzer duruştur⁹⁷. Adana Müzesi'nden *amazonomakhia* sahneli kalıp yapımı bir kâse, figürlerin tek tek betimlenmesi açısından benzerdir⁹⁸. Adana Müzesi örneğindeki *hoplitin* miğfer formu ve figürün mızrak taşınması Kahramanmaraş örneği ile benzerlik gösterse de, figürler duruş ve stil açısından farklıdır. Ephesos'ta ele geçen figürlü kabartmalı kâseler arasında bulunan az sayıda Homerik sahneler ve *amazonomakhia* sahneleri, Rogl tarafından Ephesos'un kalıp yapımı kâse tasarımlarının geniş çeşitliliğinin bir göstergesi olarak ele alınmıştır⁹⁹.

Atina'da MÖ 3. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak 2. yüzyılın ortalarına kadar üretilen figürlü kâseler¹⁰⁰, Adana Arkeoloji Müzesi'nde MÖ 2. yüzyıl ortalarından-1. yüzyıl

⁹³ Schwartz 2009, 66.

⁹⁴ Schwartz 2009, 75.

⁹⁵ Rotroff 1982, 20.

⁹⁶ Rotroff 1982, pl. 84, 233-235.

⁹⁷ Benndorf 1883, 117, taf. LVIII, 2b; Benndorf'un yayınladığı Atina Ulusal Müzesi'nde bulunan bu kâselerin üretim yeri belli olmamasına rağmen Megara ürünü olarak ifade etmesi, çalışmanın başında değindiğimiz hatalı adlandırmanın bir sonucu olmalıdır.

⁹⁸ Civelek ve Yener Taş 2012, 133, K23; Yazarlar, Amazonomakhia sahneli K28 numaralı bu kâsenin, Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokeia ve Tarsos'tan ya da yakınlarındaki merkezlerden gelmiş olabileceğini ve MÖ 2. yüzyılın ortaları ile 1. yüzyıllara tarihlendirilmesi gerektiğini önermiştir. Ancak, bu eser form açısından çalışmaya konu olan kâseden farklıdır.

⁹⁹ Rogl 2014, 135, fig. 21a-b.

¹⁰⁰ Rotroff 1982, 11, 19-20.

içlerine¹⁰¹, Phokaia'da MÖ 2. yüzyıl başı-1. yüzyıl sonuna¹⁰² Smyrna'da MÖ 2. yüzyıla¹⁰³, Sardis'te Hellenistik Dönem'e¹⁰⁴, Tralleis'te MÖ 2. yüzyılın ortası-ikinci yarısına¹⁰⁵, Labraunda'da MÖ 2. yüzyıl ortasına¹⁰⁶, Daskyleion'da MÖ 3. yüzyıl sonu-2. yüzyıl ortasına¹⁰⁷, Kibyra'da MÖ 2. yüzyılın başlarından 1. yüzyıla¹⁰⁸, Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokheia'da Hellenistik Dönem'e¹⁰⁹, Tripolis'te Geç Hellenistik Dönem'e¹¹⁰, Laodikeia'da MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına¹¹¹, Hierapolis'te MÖ 2. yüzyılın sonu ile 1. yüzyılın ortasına tarihlendirilmiştir¹¹². Metropolis'te ise MÖ 150 yıllarında uzun taç yaprağının ortaya çıkmasıyla figürlü bezeme azalmıştır¹¹³.

Değerlendirme ve Sonuç

Anadolu'daki çok sayıda antik kentin Hellenistik Dönem tabakalarında kabartmalı kâselere ait kalıplar ve farklı tipteki bezemelere ait parçalar bulunmuştur. Ionia Bölgesi'ndeki Ephesos ve Pergamon ise bu kabın en önemli üretim merkezleri arasında yer almaktadır¹¹⁴. Kilikia Bölgesi'nde, Orontes (Asi Nehri) kıyısındaki Antiokheia ile Tarsos antik kentleri her ne kadar Hellenistik Dönem'de önemli üretim merkezlerinden olsa da, Antiokheia'da bulunan bazı seramikler kırmızımsı kahverengi astarı ve metalik parlaklıktaki yapısı nedeniyle Attika kökenli olarak tanımlanmıştır¹¹⁵.

Kabartmalı kâselerde kalıp üretimi olmalarından kaynaklı olarak formu veya bezeme şeması üzerindeki doğrudan etkiyi diğer üretim merkezlerinden tanımak zordur¹¹⁶. Bir kronoloji oluşturmak için kalıp yardımıyla yapılan kabartmalı bir kâse hakkındaki en önemli bilgi, bulunduğu konteksttir. Konteksti bilinmeyen kaplarda verilen tarihler yaklaşık bir zaman aralığını kapsar ve daha dar aralıklarda verilebilecek tarihler büyük ölçüde kontekstten gelen diğer buluntuların tarihlerine bağlıdır¹¹⁷.

Kahramanmaraş kabartmalı kâsesinde figürlerin giysi detaylarında takip edilen kalın-ince kumaş ayrımı ile kumaşın vücudun şekline ve figürlerin hareketine göre yay şeklinde kıvrımlarla inmesi, kumaştaki yumuşak geçişler, kalıp ustasının dönemin heykeltıraşlığının stil özelliklerini kalıba uyguladığını göstermesi açısından önemlidir. Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'ne satın alma yolu ile kazandırılmış olan bu eserin üretim merkezi kesin değildir ancak formu ve bezeme şeması açısından Ionia üretimi olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca benzer örnekler doğrultusunda çalışmaya konu olan eserin MÖ 3. yüzyılın sonları ile 2. yüzyılda üretildiği önerilebilir.

¹⁰¹ Civelek ve Yener Taş 2012, 129-130, 147-149, K21-K26.

¹⁰² Civelek 2004, 129, lev. 20, fig. 2.

¹⁰³ Ersoy 2013, 37, 46, lev. 4, 26-27.

¹⁰⁴ Rotroff ve Oliver 2003, 143, 145-147, pl. 106-107, 612-618.

¹⁰⁵ Saraçoğlu ve Çekilmez 2011, 225, 231, res. 7a-b.

¹⁰⁶ Hellström 1965, 21, 62, pl. 9, 115.

¹⁰⁷ Dereboylu 2003, 57.

¹⁰⁸ Özüdoğru 2014, 182-183, fig. 19-20.

¹⁰⁹ Waagé 1948, 30, fig. 17, 3-8.

¹¹⁰ Ok 2018, 104, 396, lev. 13.

¹¹¹ Duman 2010, 124-125, lev. XXXVIII.

¹¹² Semeraro 2003, 83, 85, pl. LIII, 1.

¹¹³ Gürler 1994, 49-53.

¹¹⁴ Seiterle 1982, 149-150; Mitsopoulos-Leon 1991, 13, 67-74, taf. 76-88; Gassner 1997, 71-88, taf. 14-27; Dereboylu 2001, 28-44, taf. 13-23; Meriç 2002, 33; Rogl 2014, 113-139 (Ephessos); Kossatz 1990, 104-108, taf. 20-36 (Miletos); Zahn 1904, 401-409 (Priene).

¹¹⁵ Waagé 1948, 30.

¹¹⁶ Petrova 2014, 219.

¹¹⁷ Rotroff 1982, 2.

Teşekkür

Çalışma izni için Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ve Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi Müdürü Sn. Safinaz Acıpayam'a teşekkür ederiz.

Katalog

(Renk sınıflandırması için "Munsell Soil-Colour Charts 2010" kullanılmıştır. Katalogda kullanılan kısaltmalar; A.Ç.: Ağız Çapı, Y.: Yükseklik, C.: Cidar)

Kat. No: 1

Form: Tam formlu Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâse

Kil İçeriği: Mika ve az kireç katkılı

Kil Rengi: Kırmızımsı sarı (5YR 7/8)

Boya: İçte açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4), dışta alacalı açık kırmızı (2.5YR 6/6)

Ölçüler: A.Ç.: 15 cm; Y: 8,6 cm; C.: 0,5 cm.

Tanım: Kâsenin ağız kısmındaki kırık bir parça restore edilerek, tümlenmiştir; genel olarak gövde sağlamdır. Dışa çekik dudaklı, geniş ağız çerçevesi, yarı küresel gövde profilli sığ bir kaptır. Ağız çerçevesinde Ion kymationu bezemesi yer almaktadır. Duvarda toplam on altı figürden oluşan savaş sahnesi, *kalyx* bölümünde ardışık olarak akanthus ve lotus yaprakları, madalyonda çerçeve ile sınırlandırılmış on beş taç yapraklı rozet yer almaktadır.

Bibliyografya

- Ahrens, A., E. Kozal, C. Kümmel ve I. Laube. 2008. "Sirkeli Höyük - Kulturkontakte in Kilikien. Vorbericht über die Kampagnen 2006 und 2007 der deutsch-türkischen Mission." *IstMitt* 58: 67-107.
- Anderson-Stojanović, V.R. 1992. *Stobi. The Hellenistic and Roman Pottery*. Princeton: Princeton University Press.
- Arslan, N. 2004. "Antiocheia (Pisidya) Kazılarında Bulunan Seramikler." *Olba* X: 209-238.
- Aydın, B. 2008. "The Hellenistic Pottery and Small Finds of Kordon Tümülüs at Kordon Köyü/Salihli (Manisa) 2001." *Öjh* 76: 7-64.
- Başaran, S. 2008. "Enez (Ainos) 2006 Yılı Kazısı ve Onarım- Koruma Çalışmaları." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 2(3): 185-203.
- Benndorf, O. 1883. *Griechische und sizilische vasenbilder*. Berlin: Verlag von Gvttentag.
- Boardman, J. 2003. *Siyah Figürlü Atina Vazoları*. İstanbul: Homer Yayınevi.
- Civelek, A. 2004. "Phokaia Hellenistik Dönem Kalıp Yapımı Kâseler." *Olba* IX: 123-142.
- Civelek, A. 2006. "Phokaia 2004: Hellenistik Dönem Seramiği." *Olba* XIII: 178-198.
- Civelek, A. ve H. Yener Taş, 2012. "Adana Müzesi'nde Korunan Kalıp Yapımı Kâseler." *Colloquium Anatolicum* XI: 123-150.
- Courby, F. 1922. *Les Vases Grecs à reliefs*. Paris: E. de Boccard.
- Çorbacı, Y.H. 2007. "Mersin Müzesi'nde Bulunan Megara Kâseleri." *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16(2): 169-186.
- Dereboylu, E. 2001. "Weissgrundige Keramik und Hellenistische Reliefbecher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos." *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos*, Ed. F. Krinzing, 21-44. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

- Dereboylu, E. 2003. "Daskyleion Kabartmalı Kâseleri ve Batı Yamacı Kapları. Kronoloji ve Üretim Yeri Problemleri." *Les Ceramiques en Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine, Varia Anatolica XV*, Ed. C. Abadie-Reynal, 55-63. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil.
- Duman, B. 2010. "Laodikeia Hellenistik ve Erken Roma Seramiği." Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Doksanaltı, E. 2003. "Knidos-Kap Krio Hellenistik Sarnıç Buluntuları." *Les Ceramiques en Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine, Varia Anatolica XV*, Ed. C. Abadie-Reynal, 27-33. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil.
- Edwards, G.R. 1975. *Corinthian Hellenistic Pottery, Corinth VII(3)*. Princeton: Princeton University Press.
- Erdoğan, A. 2012. "Tripolis." *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, Eds. A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz, G. Polat, 313-332. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Erol, A.F. ve D. Tamer, 2017. "Ordu-Fatsa Cıngırt Kayası Kazısı Hellenistik Dönem Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseleri." *Anadolu/Anatolia* 43: 111-145.
- Ersoy, A. 2013. "Smyrna/İzmir Kazıları Kalıp Yapımı Kâseleri ve Kabartmalı Kaplar." *Tüba-Ked* 11: 31-50.
- Gassner, V. 1997. *Das Südtor der Tetragonos-Agora, Forschungen in Ephesos 13 / 1 / 1*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Gitin, S. 1990. *Gezer III: A Ceramic Typology of the Late Iron II, Persian and Hellenistic Periods at Tell Geze*. Annual of the Nelson Glueck School of Biblical Archaeology, Vol III. İsrail: Hebrew Union College.
- Gürler, B. 1994. "Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği." Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.
- Gürler, B. 2000. "Yeni Kronolojik Veriler Işığında İonia Kalıp Yapımı Kaselerinin Bazı Serilerinin Değerlendirilmesi." *Belleten* LXV(240): 419-426.
- Harrison, R.M. 1991. "Amorium Excavations 1990: The Third Preliminary Report." *AnatSt* 41: 215-229.
- Hellström, P. 1965. *Labraunda II/1. Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamps and Glass*. Lund: C. W. K. Gleerup.
- Jones, F.F. 1950. Pottery. Ed. H. Goldman, *Excavations At Gözlü Kule, Tarsus*, 149-296. Princeton: Princeton University Press.
- Kazenwadel, B. 1955. *Lidar Höyük. Die Hellenistische und Römische Keramik*. Dresden: Philipp von Zabern.
- Kossatz, A.U. 1990. *Die Megarischen Becher. Milet Band 5, Funde aus Milet - Teil 1*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Kramer, N. 2004. *Gindaros, Geschichte und Archaologie einer Siedlung im nordwestlichen Syrien von Hellenistischer bis in frühbyzantinische Zeit, Internationale Archaologie 41*. Rahden: Verlag Publishing House.
- Kossatz, A. U. 1990. *Die Megarischen Becher – Milet Band 5, Funde aus Milet - Teil 1*. Berlin.
- Küçük, T. 2006. "Ege Gübre Kazısı Hellenistik Dönem Seramikleri." Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Landskron, A. 2016a. *Denkmäler in Lykien zwischen Ost und West: Das Heroon von Trysa 13/2: Untersuchungen zu Bildschmuck, Bauform und Grabinhaber, Band 2*. Bildband:

- Holzhausen der Verlang.
- Landskron, A. 2016b. *Denkmäler in Lykien zwischen Ost und West: Das Heroon von Trysa 13/1: Untersuchungen zu Bildschmuck, Bauform und Grabinhaber, Band 1. Bildband: Holzhausen der Verlang.*
- Laumonier, A. 1977. *La céramique hellénistique à reliefs 1. Ateliers « ioniens », Delos XXXI.* Paris: Diffusion de Boccard.
- Laumonier, A. 1977. *La Céramique Hellenistique a Reliefs. 1. Ateliers Ioniens, Delos XXXI.* Paris: Diffusion de Boccard.
- De Luca, G. 2000. "Überlegungen zur Bleiglasurkeramik aus Pergamon." *Rei Cretariae Romanæ Fautorum Acta* 36: 129-146.
- Meriç, R. 2002. *Spathellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde auseinem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos, Forschungen in Ephesos IX/3.* Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Metin, H. 2014. "Boubon'dan Bir Grup Kalıp Yapımı Kâse." *Colloquium Anatolicum XIII*: 243-259.
- Metin, H. 2017. "Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds from Kremna." *Olba XXV*: 271-296.
- Metzger, I.R. 1969. *Die Hellenistische Keramik in Eretria, Ausgrabungen und Forschungen II.* Bern: Francke Verlag Bern.
- Mitsopoulos-Leon, V. 1991. *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde 1. Teil, Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit. Ephesos 9.2(2).* Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Negev, A. 1986. *The Late Hellenistic and Early Roman Pottery of Nabatean Obodo, Qedem 22.* İsrail: Hebrew University of Jerusalem.
- Ok, M. 2018. "Tripolis Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği." Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi.
- Oransay, A. 2014. "Side Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Seramikleri." *Colloquium Anatolicum XIII*: 45-56.
- Öz, C. 2022. "Myra Tiyatrosu'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler." *Cedrus X*: 113-138.
- Özüdoğru, Ş. 2014. "Kibyra'dan Hellenistik Dönem'e Ait Yeni Veriler Üzerine Değerlendirmeler." *Cedrus II*: 171-188.
- Petrova, A. 2014. "A Pontic Group of Hellenistic Mouldmade Bowls." *Pottery, Peoples and Places Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*, Eds. P.G. Bilde ve M.L. Lawall, 215-232. Aarhus: Aarhus University Press.
- Radt, W. ve G. De Luca, 2003. "Grabungen im Fundament des Pergamonaltars. Grobe Keramik-Graue Sondergruppe-Lampen." *Les Ceramiques en Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine Varia Anatolica XV*, Ed. C. Abadie-Reynal, 3-8. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil.
- Ritter, S. 2001. "Fremde Götter und Heroen in attischen Urkundenreliefs." *Jdl* 116: 129-162.
- Rogl, C. 2007. "Späthellenistische Keramik im Osten des Reiches. Ephesos - Delos - Samos - Pergamon im Vergleich." *Neue Zeiten - Neue Sitten. Zu Rezeption und Integration römischen und italischen Kulturguts in Kleinasien*, Ed. M. Meyer, 181-193. Wien: Phoibos.
- Rogl, C. 2014. "Mouldmade Relief Bowls from Ephesos. The Current State of Research." Aarhus:

Aarhus University Press.

- Rotroff, S.I. 1982. *The Athenian Agora XXII. Hellenistic Pottery: Athenian and Imported Mold Made Bowls*. Princeton: Princeton University Press.
- Rotroff, S.I. ve A. Oliver, 2003. *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994*. London: Harvard University Press.
- Saraçoğlu, A. ve M. Çekilmez, 2011. "Tralleis Batı Nekropolis ve Konut Alanı Hellenistik Dönem Seramiği: 2006-2007 Buluntuları." *Colloquium Anatolicum* 10: 219-249.
- Saygılı, B. 2011. "Kibyra Kalıp Yapımı Kâseleri." Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Schäfer, J. 1968. *Hellenistische Keramik aus Pergamon, Band 2*. Berlin: De Gruyter.
- Schwabacher, W. 1941. "Hellenistische Reliefkeramik im Kerameikos." *AJA* 45(2): 182-228.
- Schwartz, A. 2009. *Reinstating the Hoplite: Arms, Armour and Phalanx Fighting in Archaic and Classical Greece*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Seiterle, G. 1982. "Das Hauptstadttor von Ephesos." *AntK* 25(2): 145-149.
- Semeraro, G. 2003. "Hierapolis De Phrygie. Les Ceramiques A Relief Hellenisiques et Romaines." *Les Ceramiques en Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine, Varia Anatolica XV*, Ed. C. Abadie- Reynal, 83- 89. Paris: De Boccard, Diffusion de Boccard Hide All.
- Smetana-Scherrer, R. 1982. *Spätklassische und hellenistische Keramik, Alt-Ägina II, 1*. Mainz: Philipp von Zabern.
- Snodgrass, A.M. 1999. *Arms and Armor of the Greeks*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Şenyurt, S.Y. ve L. Yorulmaz, 2020. "Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler." *Seleucia X*: 297-327.
- Thompson, H.A. 1934. "Two Centuries of Hellenistic Pottery." *Hesperia* 3(4): 311-476.
- Tölle-Kastenbein, R. 1974. *Das Kastro Tigani: Die Bauten und Funde griechischer, Römischer und Byzantinischer Zeit. Samos XIV*. Bonn: Halbert, R.
- Viggiano, G.F. ve H. van Wees. 2017. "The Arms, Armor, and Iconography of Early Greek Hoplite Warfare." *Men of Bronze: Hoplite Warfare in Ancient Greece*, Eds. D. Kagan ve G.F. Viggiano, 57-73. Princeton: Princeton University Press.
- Waagé, F.O. 1948. "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria." *Antiokhia on the Orontes IV/1. Ceramic and Islamic Coins*, Ed. F.O. Waagé , 1-60. Princeton: Princeton University Press.
- Wintermeyer, U. 2004. *Die hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik : auf Grundlage der stratifizierten Fundkeramik aus dem Bereich der Heiligen Strasse. Didyma 2*. Mainz: Philipp von Zabern.
- Yıldız, V. 2018. "Akhisar Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Hellenistik Seramik." *SEFAD* 40: 221-234.
- Zahn, R. 1904. "Tongeschirr." *Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*, Eds. Th. Wiegand ve H. Schrader, 394-468. Berlin: Georg Reimer.